
IQTIDORLI TALABALARNI TANLAB OLISH, ULARNI RAG'BANLANTIRISH VA KASBGA YO'NALTIRISH

Jo'rayeva Nargiza Oltinboyevna,
Buxoro davlat pedagogika instituti Aniq fanlar kafedrasida dotsenti
<https://orcid.org/0000-0002-3139-2217>

Azimova Dilnoza Orifovna,
Buxoro davlat pedagogika instituti Aniq fanlar kafedrasida o'qituvchisi

---

Annotatsiya: Bugungi davrda insonning qurshab turgan axborotlar doimiy yangilanib, tez sur'atlarda rivojlanib borayotgan jamiyatda iqtidorli talabalarni izlash, ularni o'z ustida doimiy o'qib izlanishda bo'lishga undash juda muhim bo'lib hisoblanadi. Iqtidorli talaba-yoshlarni to'g'ri yo'naltirish ularni kelajakda aniq maqsad sari ildam qadam tashlashlarida muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada iqtidorli talablarni izlashda e'tibor qaratish lozim bo'lgan asosiy jihatlar va ularni o'z ustida ishlashda ustoz-shogird munosabatlarini to'g'ri yo'lga qo'yish bo'yicha ko'rsatmalar keltirilgan.

Kalit so'zlar: talaba, ustoz-shogird, maqsad, yo'nalish, qobiliyat, iqtidor, salohiyat

ОТБОР ТАЛАНТЛИВЫХ СТУДЕНТОВ, ПООЩРЕНИЕ ИХ И НАПРАВЛЕНИЕ В ПРОФЕССИЮ

Жўраева Наргиза Олтинбоевна,
доцент Бухарского государственного педагогического института

Азимова Дилноза Орифовна,
Преподаватель кафедры Точных наук Бухарский государственный педагогический институт

Аннотация: В сегодняшнее время в обществе, где информация, окружающая человека, постоянно обновляется и развивается быстрыми темпами, очень важно искать одаренных учеников, мотивировать их к постоянному обучению и исследованиям. Правильное руководство талантливым студентом-молодым человеком играет важную роль в том, чтобы побуждать его к достижению конкретной цели в будущем. В этой статье перечислены основные аспекты, на которые следует обратить внимание при поиске талантов, и рекомендации по правильному построению отношений наставника и ученика при работе над собой.

Ключевые слова: студент, наставник-ученик, цель, направление, способности, талант, потенциал.

SELECTING TALENTED STUDENTS, ENCOURAGING THEM AND SENDING THEM TO THE PROFESSION

Jurayeva Nargiza Oltinboyevna,
Associate professor of Bukhara State Pedagogical Institute

Azimova Dilnoza Orifovna,
Teacher of the department of Exact Sciences Bukhara State Pedagogical Institute

---

Abstract: In today's society, where the information surrounding a person is constantly updated and developing at a rapid pace, it is very important to look for gifted students, motivate them to constant learning and research. Proper guidance of a talented young student plays an important role in encouraging him to achieve a specific goal in the future. This article lists the main aspects that you should pay attention to when searching for talents, and recommendations on how to properly build a mentor-student relationship when working on yourself.

Keywords: student, mentor-student, goal, direction, abilities, talent, potential.

Bizga ma'lumki pedagogik faoliyatning asosiy ustuvor yo'nalishlaridan biri bu – iqtidorli talaba-yoshlarni tanlash, izlash hamda ularning o'quv-biluv faoliyatini tashkil etish, iqtidorli o'quvchilarni tarbiyalash va rivojlantirish masalasidir. Bu haqda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Iqtidorli yoshlarni aniqlash va yuqori malakali kadrlar tayyorlashning uzluksiz tizimini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2019-yil

3-maydagi PQ-4306-son qarori misol bo'la oladi [1].

Iqtidorli yoshlar - O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyotini hamda uning jahon hamjamiyatida munosib o'rin egallashini ta'minlovchi, mamlakatni kelajakda jahon hamjamiyatida o'z o'rniga ega bo'lishini ta'minlovchi muhim omil va millat ziynati hisoblanadi. Iqtidorli talaba-yoshlar o'zlarining maqsadga intilish, qat'iylik va mehnatsevarlik kabi fazilatlarini hamda ijodiy faoliyat bilan shug'ullanish istagining yuqori ekanligi bilan ajralib turadilar. Iqtidorli talabalarni izlash, aniqlash va maqsadli tayyorlashning asosiy maqsadi - respublikaning ilmiy va ijodiy salohiyotini rivojlantirish bo'lib, bu borada yuksak iste'dod sohiblariga, bilimning tegishli sohalarida, fanning aniq yo'nalishlari bo'yicha o'z tabiiy faoliyatlarini namoyon etish va rivojlantirish, o'zlaridagi noyob iste'dodni ro'yobga chiqarish uchun keng imkoniyatlar yaratishdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

“Iqtidor” – qat'iylik va shijoat bilan talabaning o'zi tanlagan soha bo'yicha yetuk kadr bo'lishga intilish va doimiy izlanishda bo'lishdir. Bu maqsadlarga erishishda o'qituvchi uni yo'naltirish uni shaxsiy hamda jismoniy imkoniyatlarni hisobga olgan holda talabani nazorat qilish orqali o'sishini ta'minlovchi shaxs bo'lib xizmat qiladi. Iqtidor, insonning belgilangan sohada yoki faoliyatda eng yaxshi natijalarni ko'rishga yoki yaratishga qodir bo'lishi uchun kerakli tajribaga ega bo'lishi aniqlab beruvchi xususiyatdir. Iqtidorning bir qismi ta'lim va o'zlashtirish yoki o'zini rivojlantirish orqali oshirilishi mumkin, boshqa qismi esa shaxsiy xususiyatlarga tegishli bo'lib, insonning tabiatiga, intuitiv xarakteriga yoki uni qo'llab-quvvatlovchi hamda to'g'ri yo'lni ko'rsata oluvchi ota-ona va ustozga bog'liq bo'ladi.

Iqtidorli talaba-yoshlarni tarbiyalash hamda rivojlantirish masalasi bilan so'nggi yillarda pedagog olimlar izchil shug'ullanib kelishmoqda. Xususan, pedagoglarni iqtidorli talaba-yoshlarni tarbiyalash va rivojlantirish hamda tayyorlash masalalari respublikamiz olimlaridan N.Azixodjaeva, M.Abdullajonova, N.Alimov, R.Djurayev, N.Erkaboyeva, F.Yuzlikayev, Sh.Mardonov, O.Musurmonova, S.Nishonova, N.Ortiqov, G.Ibragimovalarning islarida yoritilgan bo'lib, bunda oliy ta'lim jarayonini pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish muammolari tadqiq etilgan. Shuningdek, iqtidorli talaba-yoshlarni ijtimoiylashtirish masalasi F.Isayev, B.Xodjayev, N.Shivanov, N.Egamberdiyeva hamda M.Quronovlar tomonidan o'rganilgan. Iqtidor – bu inson psixikasining butun umri davomida tizimli rivojlanuvchi sifati bo'lib, insonning boshqa odamlarga nisbatan bir yoki bir necha sohada yuqori natijalarga erishish imkoniga ega ekanligini ko'rsata olishi bilan belgilanadi. “Iqtidor” arabcha “qodir bo'lmoq”, “qila olmoq” kabi shaxsning ijodiy xususiyati hamda aqliy faoliyatini anglatadigan tushuncha [2] bo'lib, iqtidorli yoshlar maqsadga intilish, qat'iyatlilik va mehnatsevarlik kabi fazilatlarini hamda ijodiy faoliyat bilan shug'ullanish istagining yuqori ekanligi bilan ajralib turadilar.

Buxoro davlat pedagogika instituti “Aniq fanlar” kafedrasida iqtidorli talabalarni izlash, aniqlash va ularni maqsadli tayyorlash bo'yicha nizomi ishlab chiqildi.

Mazkur Nizom Buxoro davlat pedagogika instituti “Aniq fanlar” kafedrasida iqtidorli talabalarni izlash, aniqlash va ularni maqsadli tayyorlash hamda talabalarining a'lo o'qishlari, talabalar fan olimpiadalari, turli tanlovlardagi yutuqlari hamda ilmiy sohada alohida natijalarga erishganlarini tanlov asosida rag'batlantirib borish maqsadida ishlab chiqilgan.

ASOSIY QISM

Unda iqtidorli talabalarni izlash, tanlash va kelajakda ularning zamonaviy bilimlarga ega bo'lgan, bozor iqtisodiyoti talabalariga javob bera oladigan, zamonaviy kompyuter va axborot texnologiyalari tizimlaridan mukammal foydalana oladigan, yetuk ma'naviy xususiyatlarga ega bo'lgan, milliy istiqloq g'oyasini o'zida mujassamlashtirgan, Respublikamizning ichki va tashqi siyosatini tushunadigan va targ'ib qiladigan, ajdodlarimizning ilm sohasidagi yutuqlarining davomchilari bo'la oladigan, vatanparvar va barkamol inson bo'lib shakllanishi uchun kafedra jamoasi bajarishi zarur bo'lgan asosiy vazifalar, ularni bajarishning shakl va usullari belgilangan.

Iqtidorli talabalar - O'zbekiston Respublikasining ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyotini hamda uning jahon hamjamiyatida munosib o'rin egallashini ta'minlovchi muhim omil va millat ziynati hisoblanadi.

Iqtidorli talabalarni izlash, aniqlash va maqsadli tayyorlashning asosiy maqsadi - respublikamizning ilmiy va ijodiy salohiyatini rivojlantiruvchi intellektual elitani tayyorlash va bu borada yuksak iste'dod sohiblariga, bilimning tegishli sohalar va fanning aniq yo'nalishlari bo'yicha o'z qobiliyatlarini namoyon etish va rivojlantirish, o'zlaridagi noyob iste'dodni ro'yobga chiqarish uchun imkoniyatlar yaratishdir.

Iqtidorli talabalarni maqsadli tayyorlashning vazifalari quyidagilardan iborat:

- iqtidorli talabalarining intellektual salohiyati, chuqur bilim olish va qobiliyatlarini rivojlantirishga alohida

e'tibor qaratish;

- malakali professor-o'qituvchilarni iqtidorli talabalar bilan individual ishlashga jalb etish;
- ilm-fan taraqqiyotining ustuvor yo'nalishlari bo'yicha ilmiy-tadqiqot ishlariga iqtidorli talabalarni keng jalb etish;
- iqtidorli talabalarni yuqori malakali kadrlar tayyorlash, oliy ta'limning keyingi bosqichlariga tayyorlash ishlariga jalb qilish;
- iqtidorli talabalar bo'yicha kafedra banki va monitoringini shakllantirish;
- iqtidorli talabalar uchun maxsus o'quv dasturlari, zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish;
- buyurtmachilar talabalarini qondiruvchi malakali, har tamonlama kamol topgan kadrlarni tayyorlash.

O'quv va ilmiy rejalarini to'la bajarayotgan, matematika, chet tili, axborot texnologiyalari hamda boshqa fanlarni chuqur o'rganayotgan, universitet, fakultet va kafedra jamoat ishlarida faol qatnashayotgan iqtidorli talabalarni universitet rahbariyati, universitet kengashi, ilmiy bo'lim, fakultet, kafedra quyidagilarga tavsiya etishlari mumkin:

- respublika «Yoshlar ittifoqi» tashkiloti tanlovlarida qatnashish;
- o'qishni chet mamlakatlarning universitet va institutlarida davom ettirish;
- respublika Prezidenti, Navoiy, Ulug'bek va Zulfiya nomidagi davlat stipendiyalari tanlovlarida qatnashish;
- iqtidorli bakalavriat talabalarining magistraturada o'qishini davom ettirishi;
- institut rahbariyati tomonidan ichki imkoniyatlardan kelib chiqib moddiy va ma'naviy rag'batlantirish.

MUHOKAMA

Iqtidorli talaba-yoshlarni izlash, aniqlash va ularni maqsadli tayyorlash hamda o'quvchilarning a'lo o'qishlari, o'quvchilar fan olimpiadalari, turli tanlovlardagi yutuqlarini tanlov asosida rag'batlantirib borish maqsadida "Aniq fanlar" kafedrasining professor-o'qituvchilari tomonidan "Matematika va informatika" ta'lim yo'nalishi 3-bosqich talabalar o'rtasida "Umumta'lim maktablarida matematika fanini o'qitish istiqbollari: muammo va yechimlar" mavzusida o'tkazilayotgan ijodiy ishlar tanlovida tashkil etildi. Budan ko'zlangan asosiy maqsad, talabalarda o'z ustida ishlashga bo'lgan qiziqishni oshirish, yetuk kadr bo'lishda nimalarga e'tibor qaratish lozim ekanligini anglab yetish, doimiy o'zlari tanlagan yo'nalishdagi yangiliklarni o'rganishga bo'lgan qiziqishni oshirishdan iborat. Tanlov natijasiga ko'ra, izlanuvchi, o'zining tanlagan yo'nalishi bo'yicha qiziqishi hamda layoqati yuqori bo'lgan talabalar saralanib olindi hamda g'oliblar I, II, III darajali diplomlar bilan taqdirlandi.

Natijada shu ma'lum bo'ldiki, talabalar o'rtasida bu kabi tanlovlarni tashkil etish ularda ilmiy izlanishga bo'lgan qiziqishni, fan doirasida ma'lumotlarni to'plash va qayta ishlash kabi fazilatlarini shakllanishida muhim omil bo'lib hisoblanishiga amin bo'lindi. Bu esa iqtidorli talabalarni izlash va saralashda eng samarali va foydali yo'ldir.

XULOSA

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqqan holda uzluksiz ta'lim tizimining quyi bosqichlaridan boshlab talaba-yoshlarning imkoniyatlari va qiziqishlarini aniqlash hamda ta'lim mazmunini shu asosda osondan murakkabga qarab tashkil etish maqsadga yo'naltirilgan faoliyatning rivojlanturuvchi jihati ekanligini e'tiborga olish lozim. Ta'lim-tarbiya tizimini tubdan o'zgartirish, barkamol insonni shakllantirish kelajak taqdirimizni belgilab beruvchi dolzarb masalalardan biriga aylandi.

Shu o'rinda aytib o'tish joizki, ta'lim doim rivojlanib, yangilanib boradigan jarayon sanaladi. Rivojlanayotgan muhit o'quv jarayonining markaziy qismi sifatida turli xil ta'lim e'tiqodlarini, ularning elementlarini, o'quv materialini hamda ta'lim jarayonining subyektlarini birlashtiradi. Eng qiyini va asosiysi – o'qituvchi-iqtidorli talabaning subyektivligini uyg'un holda shakllantirish, chunki talaba avtomatik ravishda ta'lim faoliyati subyekti sifatida shakllana olmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Iqtidorli yoshlarni aniqlash va yuqori malakali kadrlar tayyorlashning uzluksiz tizimini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2019 yil 3 maydagi PQ-4306-son qarori Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 04.05.2019 й., 07/19/4306/3078-сон; 14.12.2019 й., 06/19/5894/4161-сон)
2. Ўзбек тилининг изоҳли луғати. 2-жилд. - Т.: «Ўзбекистон миллий энциклопедияси» Давлат илмий нашриёти, 2006. -264-б.
3. Н.О.Жўраева. Таълим жараёнида мустақил ўқув фаолиятини ташкил этиш бўйича айрим кўрсатмалар. Таълим ва инновацион тадқиқотлар. №3, 2021 йил. -170-176 б
4. В.И.Мамауров, Н.О.Жўраева. Комбинаторик munosabatlar va ularning geometrik isbotlari haqida. Pedagogik mahorat, maxsus son. 2021 yil. -20-23 b
5. С.Ходжиев, Н.О.Жўраева. Применение алгоритмического метода при решении неравенств. Образование и наука в XXI веке». Выпуск №25 (том 4) (апрель, 2022). стр -1088-1099
6. С.Ходжиев, Н.О.Жўраева. Некоторые указания и решением текстовые задачи связанные с работой. Pedagogik akmeologiya (maxsus son), 2022. -114-122
7. S.Hodjiyev. N.O.Jo'rayeva, O'. Jamolov. Parametrlri kvadrat tenglamalar va ularni yechish usullari. Pedagogik akmeologiya (maxsus son). 2022 yil, -123-132